Írta: Andrásfalvy Bertalan
2016. október 05. szerda, 18:03 - Módosítás: 2016. október 06. csütörtök, 05:57

Öngyilkos kultúra. Népcsoportok öngyilkossága

Minden ember életében bizonyos célok elérésére törekszik, értékei vannak, bizonyos szabályokat, normákat tanul meg szüleitől, szűkebb, felnevelő környezetétől és életének ezekhez való igazítását természetesnek és fontosnak tartja. *„Nem szükségletei határozzák meg létét és életérzését. Törekvéseit végtelenre nyitottsága, irányultsága fogja kévébe.”* (Búza Domonkos, a remény kis köreiről. Az öngyilkosság pszichológiai és teológiai megítéléséről. Új Ember 2011.IX.4.l0.p.ski riportja) A fő cél, az Élet. Megélhetésének biztosításáért tanul, dolgozik: élelemre, ruházatra, lakásra, gyógyszerre van szüksége, kényelemre, biztonságra, az Élet szépségeinek élvezetére, de mindenekelőtt kapcsolatokra, barátságra, szeretetre vágyik és keres társakat. Az Élet azonban nem csak az egyénnek kiszabott évek sorát jelenti. A teljes Élet több „dimenzióban” is túlmutat ezen. Hozzá tartozik az Élet továbbadásának igénye és túl e teremtés „technikájának” gyönyörén, a nemiség élvezetén, ehhez hozzá tartozik az utódokban, gyermekekben és unokákban talált boldogság is. És hozzá tartozik táguló körökben a családi, rokonsági, lakóhelyi kör, egy nagyobb táj, a nemzet, ország sorsának vállalása, azonosulás annak életével és céljaival. Mert az ember társas lényként él, emberi viszonyokban, - írja Deme Tamás Karácsony Sándor „társas” jelzőjéről.
„Viszonyulok, tehát vagyok. Viszonyainkban vagyunk megismerhetőek, és ezek a viszonyok változhatnak is…”
(Deme Tamás: Intuició- evolúció- viszonyszemlélet a lélektanban. Kézirat.) A viszony szó és fogalom helyett néprajzi tanulmányaimban a kapcsolat szót használtam, mert ebbe az egyén akarata jobban belegondolható. A kapcsolatok fent felsorolt körei kultúránként és koronként is változó értékrendbe sorolódnak, az Élet lényegének értelmezése szerint. Ismerünk példákat arra, hogy a szülők feláldozták életüket gyermekeikért, és arra is, hogy embercsoportok nem csak saját, hanem családjaik életét is kockáztatva feláldozták egy nagyobb közösség, kapcsolatrendszerért, a nemzetért, a hazáért. Bár, tudtommal, kevesen foglalkoztak e magatartás lélektani, bioetikai hátterével, az Evangéliumban találunk rá utalást.
„Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint ha valaki életét adja barátaiért…”
(Jn. 15.13.) A magyar történelemben is találunk erre példákat, egészen 1956-ig is. Ez a kiterjedt Élet-felfogás, értelmezés tehát túlmutat az egyén életének határán, mind az utódok teremtésével, mind a halálon túli életbe vetett hittel, ami így feltételezi azt is, hogy minden ember nem véletlenül, hanem a Teremtő Isten akaratából születik meg és minden életnek feladata és célja van. E feladat teljesítése az egyén kötelessége, és ez a halálon túli örök élet záloga. Ez az életszemlélet az emberiség történetében egyik legősibb és általános tudati elem, amint azt az összehasonlító etnológiai kutatások igazolták is.

P. Wilhelm Schmidt SVD alapította Anthropos kutatóintézet és folyóirata /1906-tól/, aki munkatársaival összehasonlította a különböző földrészeken élő, különböző embertani típusba és nyelvcsaládokba sorolható természeti, tehát a civilizációt tekintve a legfejletlenebb, még törzsszövetségi közösségig el nem jutott, gyűjtögető, halász-vadász népek kultúráját, meglepő hasonlatosságot talált: a gyengék, betegek önfeláldozó gondozását, minden erőszak, a lopás,

nemi szabadosság elutasítását, javaik önzetlen megosztását. Tartós párházasságban élnek, azok vezetik a néhány családból álló hordákat, akik a legalázatosabban szolgálják a közösséget és egy teremtő Istent tisztelnek, aki országába várja a megholtakat. Ekkora egységes erkölcs és világnézet alapján állítja Wilhelm Schmidt, hogy ez csak egy személyes isteni őskinyilatkoztatással magyarázható. Sajnálatos, hogy ezek az Evangéliumokat idéző tények ismerete nem talált utat a keresztény oktatásba sem, a történelemben még mindig a „monoteista vallások létrejöttéről" tanulunk. Az egyistenhithez hasonlóan az emberiség legrégibb és legáltalánosabb meggyőződése, a végtelenre nyitottsága, irányultsága, melyben alapvető igazságnak és szükségletének érzi szabadságát életének alakítására, jogát szülőföldjéhez, beleértve ebbe a Természettel való kapcsolatát is, melynek sokszínű fajtagazdagságából, a biodiverzitásból él. A történelem során a „fejlettebb", hatalmi szervezeteket, törzsszövetséget, katonai, harcos réteget, államokat létrehozó népek a Világon mindenhol elűzték a szülő-és élőföldjeikről ezeket a minden erőszakot elutasító, közvetlenül a természet ajándékaiból élő, gyűjtögető, vadász-halász, rétegzetlen népeket azokra a területekre, melyeket a fejlettebb, diferenciált társadalmú, államalkotó népek nem tudtak árutermelő földművelésre és más haszonvételre, például állattartásra, bányászatra, ipari termelésre vagy kereskedelmi és hatalmi központokat képező városok építésére kialakítani, felhasználni. (A Dél-afrikai busmanokat, a Maláj félsziget őslakóit, a szemangokat, az andamánokat, a braziliai, fokföldi, Észak-amerikai indiánokat, az ausztráliai bennszülötteket stb). E hódító társadalmak, államok már törvényesítették a föld, a természeti erőforrások és ásványkincsek kisajátítását, magántulajdonba adását. Ezzel lábbal tiporták az őslakók most, napjainkban már alapvető emberi jogainak nyilvánított ősi igényeit, szükségleteit, nem ismerték el jogaikat a szülőföldre és életük szabad formálására. A hódító telepesek a haladás nevében elpusztították a táj életgazdaságát árutermelő monokultúrák létesítése érdekében, a „haladás" nevében. Az őslakókat, a bennszülötteket rabszolgaságra, jobb esetben rezervátumokba kényszerítették, ahol azok lassú öngyilkossággal kihaltak, mert lemondtak az Élet továbbadásáról, akkor is, ha közvetlen kiirtásukra, kivégzésükre nem is került sor. Voltak azonban módszerek, melyek elősegítették e népek öngyilkosságát, például az alkoholfogyasztás elősegítésével, járványok terjesztésével, melyekkel szemben semmi ellenállóképességgel nem rendelkeztek. A hódító, tőkés államok a mai napig is azzal áltatják magukat és a Világot, hogy ők a modern, technikailag fejlett, árútermelő földművelést és gazdálkodást hozták el az elmaradott, primitív emberek megsegítésére. Ennek a segítségnek köszönhető több földrészen is, elsősorban a földnélkülivé vált szegények körében a milliókat sújtó éhínség, lázadás és polgárháború. Meggyőződésem, hogy az őslakó népek az életgazdagságot, a biodiverzitást sokoldalúan kihasználó „gazdálkodása" összességében nagyobb mennyiségű, az emberek megélhetését szolgáló élelmet állított elő, tett felhasználhatóvá, elsősorban az ott élők ellátására, mint a modern, monokultúrás árutermelés. E „primitív" népek tudatosan védték is környezetük élővilágát, és lehetőség lett volna arra is, hogy a Világ civilizált népei, az őslakókkal szolidaritást vállalva a hagyományos életforma és tulajdonviszonyok fenntartásával is növeljék e területek eltartó-képességét, néhány árutermelő, idegen tőkés hasznának kiszolgálása helyett. A fentebb bemutatott folyamatok elsősorban az újkorban megindult gyarmatosítással kapcsolatosak. Látni fogjuk, hogy hasonlókra került sor az európai kontinensen is, lényegében már a 14. században a magyar Alföld elpusztításával, melynek során kialakult kép összekapcsolódott Magyarországgal, mint a fjordok Norvégiával vagy a bikaviadalok Spanyolországgal. Ebben az előadásomban egy másik táj, és azon lakó kisebb magyar népcsoport sorsával foglalkozom, mely azonban előrevetíti annak lehetőségét is,

hogy hasonlók a közeljövőben is bekövetkezhetnek, itt, nálunk, Magyarországon. A trópusi földrészekre kiterjesztett, az ottani népek természetes, alapvető emberi jogait semmibevevő „modernizáció", a nagyüzemi árutermelés a kiirtott őserdők helyén, nemcsak e ősnépeket fenyegeti kipusztulással, hanem az egész Föld ökológiai egyensúlyát is veszélyezteti az ezzel összefüggő klimaváltozással. Elég, ha Wolfgang Sachs megrendítő tanulmányára utalok, melyet az ökológia és az emberi jogok összefüggéséről írt. (Sachs, Wolfgang: Ökologie und Menschenrechte.. Wuppertal Papers Nr.131. 2003. Bemutatta a Kovász. XI.évf. 2008.3-4.sz.) A gyarmatosítás során pusztulásnak indult népek sorsa vajon összevethető-e egy európai nemzettel, néppel? Egy európai nemzet, egy közös nyelvet beszélő nép, több millió egyént egyesít, melyek ezt a nyelvet egymástól többé-kevésbé különböző nyelvjárásban beszélik. Amint egy nyelv, több különböző nyelvjárás összessége, úgy egy nép több, helyileg jól körülhatárolható népcsoportból és társadalmi rétegből állt és áll, még ha ma már kevésbé észrevehető vonással is különülnek el egymástól. Ami egy ilyen népcsoport, társadalmi réteg tagjait összefűzi, az a magatartást is szabályozó kultúra. Ez a kultúra is változik, alakul az időben. Emberek formálják, mégis, látszólag független az egyes embertől. Ebben a szűkebb körben e népcsoport kultúrája állandóan kiegyenlítődik, homogenizálódik azáltal, hogy tagjaik állandóan kicserélik gondolataikat, véleményüket, értékelik, utánozzák egymás viselkedését és tanulnak egymástól. Sokoldalúan és sűrűn érintkeznek egymással, sokkal sűrűbben, mint azokkal, akik más csoportba tartoznak. Ezt az is elősegíti, hogy a fiatalok e csoporton belül házasodnak, és ezt különféle „intézmények" szokások könnyítik. Minden ilyen helyi kultúrának van egy mintája, bélyege, ami minden e csoportba tartozó egyén magatartásán többé-kevésbé felismerhető. E fogalmat a természeti népek kisebb-nagyobb csoportjait tanulmányozó etnológusok, például Ruth Benedikt és Leo Frobenius alkotta meg a 20. század elején, és ezt nevezték angolul pattern-nek , paideuma-nak. E szavak fordítása, jelentése, lényegének megragadása nemcsak magyarra nehéz: minta, bélyeg, klisé. Németre Urform (ősforma) szóval fordították le, bár ez feltételezi, ősi, változatlan voltát, holott ez nagyonis változhat az időben. Lényeges az, hogy a népen belül csak kisebb, állandóan változó de a csoporton belül állandóan kiegyenlítődő, homogenizálódó kultúrájú, magatartású kisebb csoportra szabad ezt használnunk, ennél nagyobb közösségekre, például egy egész népre, nemzetre csak fenntartással, mert az könnyen lehet történetileg kialakult előítéletek vagy idealizált közhelyek gyűjteménye. Így beszélhetünk tehát egy kis gyarmati nép vagy egy magyar táji néprajzi-, vagy népcsoport öngyilkosságáról.

Egyáltalán, beszélhetünk egy nép, népcsoport öngyilkosságáról, térek vissza az alapkérdésre. Ez nemcsak azt jelenti, hogy egyénei nagy számban oltják ki saját életüket, hanem elsősorban azt jelenti, hogy megakadályozzák az Élet továbbadását, önként elvetik, vagy meg is gyilkolják megszületett utódaikat. Ezzel lemondanak az utódokban megtalálható és a halálon túli boldogság reményéről is, a teljes Életről. Az öngyilkosságnak, az egyéninek és a közösség öngyilkosságának több oka lehet. *„A modern szuicidológiában széles körben elfogadott, hogy az öngyilkosság egy komplex folyamat végpontjaként értelmezhető, így pszichológiai, szociokulturális és biológiai tényezők mikro (individualis) és makro- (társadalmi) szintű interakciójának eredménye. Az önpusztító cselekedet egyfajta „final common pathway"-nek (számos hatótényező végső, közös útjának) tekinthető, melyben a fenti összetevők -esetről esetre változó arányban- játszanak szerepet. Ennek következtében az*

önpusztítás rendkívül komplex jelenségének megértése, leírása nehéz problémát jelent és interdiszciplináris megközelítést igényel." (Fekete Sándor--Osváth Péter: Az öngyilkosság. Az öröklődéstől a kultúráig. Pécs, 2004.15.p.) Ez érvényes egy nép, népcsoport önpusztításának megértésénél is, és ezt az interdiszciplináris megközelítést szeretném kiegészíteni a történeti, néprajzi és az ökológiai vizsgálatok eredményeivel egy magyar néprajzi csoport, az Ormánság történetének a bemutatásával.

Nemzetközi kutatások igazolják, hogy az öngyilkosság és az öngyilkossági kisérletek leggyakrabban abban a szociális rétegben, kultúrában fordulnak elő, mely előzőleg életfeltételeiben jelentősen megrövidült, illetőleg életfeltételeit megrövidítették. Egy magasabb és szabadabb állapotból egy minden tekintetben, anyagi és szellemi tevékenység terén is korlátozott körülmények közé és állapotba került, és ennek megváltozásáért, eredeti, gazdagabb, szabadabb állapotba visszakerüléséért harcolva ismételten kudarcot vallott. Röviden: aki csalódott egyéni és társas viszonyaiban, kapcsolataiban és ezért elvesztette reményét annak, hogy saját és utódainak életét megjavíthassa. Nem önmagában a szegénység, hanem az elszegényesedés a döntő tényező. Magyarországon a legszegényebb népcsoportokat a cigányok alkotják, de körükben, legalábbis, amíg egymással rendkívüli szolidaritást mutató hagyományos közösségeikben élnek, az öngyilkosságok gyakorisága terén messze elmaradtak és elmaradnak az anyagilag lényegesen jobb helyzetben lévő magyar néprajzi csoportoktól, például e tanulmányban megvizsgált ormánysági „egykéző ", egykor birtokos parasztokétól. Az említett gyarmati népek és a most vizsgált ormánysági magyar népcsoport öngyilkossága nem magyarázható egyszerűen az életkörülmények kegyetlen megváltozásával. Az ökológiai szakirodalom, a biodiverzitás, a természet életgazdagsága értékelésénél új fogalmat alkotott, a biofiliát, mely az ember és az élő természet kapcsolatát jelenti. Hasonlóan az ember és ember közti kapcsolat, a társas viszony fogalmához. A biofilia hipotézis a biologiai sokféleség, a biodiverzitás *„ piacon túli értékeire utal. E hipotézis szerint az emberi lények alapvetően olyan komplex emlősök, akik az őket körülvevő biológiai világban változatosságot és új ingereket keresnek. A természethez és más fajokhoz fűződő rendszeres kapcsolat alapvető fontosságú az ember lelki egészségének és jóllétének szempontjából…a természet esztétikai értékének elismerése alighanem egyetemes jellegű valamennyi emberi kultúrában… (Így) a biológiai sokféleség alapvető, semmivel sem helyettesíthető eleme lehet az emberek pszichológiai jóllétének. Az élelemmel, menedékkel, a szexualitással és a társas kapcsolatokkal együtt része lehet az élet élvezetéhez szükséges alapvető hierarchiájának… Dasgupta (1991) számos tudományterület empirikus tanulmányozása alapján egymást erősítő kapcsolatot talált a népességnövekedés, a szegénység és a helyi környezet pusztulása (beleértve a biodiverzitás csökkenését) között…A biodiverzitásnak szerepe van a társadalmi rend fenntartásában…olyan érték, mely nem számszerűsíthető…"*
(Gowdy, J.M: A biodiverzitás értéke. Kovász. 2004.VIII.1-4. 58-59.p.) Az esztétikai élvezetnél messze több a lényeg: Mennyire használhatom az Isten mindenki számára megteremtette Földet, a természet szép és hasznos ajándékait környezetemben. Ez a kapcsolat életfontosságú, egzisztenciális, nem csak pszichológiai és esztétikai. De ez a kérdés már a tulajdonviszonyokat érinti, melynek szabályozása, törvényesítése ma is a Világ leghatalmasabb és leggazdagabb rétegének kezében van. (Ezt a kérdést ma is kényes felvetni.) Önmagában a

természettel való élet-kapcsolat fontosságát az a tény is jelzi, hogy amíg a 19.század elején Európa lakosságának alig 30 %-a élt városokban, városi életformában, addig száma állandóan nőtt. Ma több, mint 60 %-a él városban, városi életformában, és most vészesen fogy. Így volt ez Magyarországon már a 14.-15. században, amikor a Nagyalföldön a sűrű aprófalvas településhálózat egyszerre elpusztult, eltűnt, és vele gazdag élet-környezet, kert, gyümölcsös, halastó, erdő, szántó helyén hatalmas fátlan legelők jelentek meg, melyen a gazdag urak exportra szánt marhái legeltek. A sok falu helyén néhány nagyobb város, mezőváros alakult ki. *„A szabad költözési joggal rendelkező parasztság a városokba költözött…Mivel a városokban…nem beszélhetünk természetes szaporodásról: ezek a beköltözők nélkül előbb-utóbb kihaltak volna, a városba költözők gyakorlatilag kiváltak a népességet tovább szaporító tényezők közül.”*
(Kubinyi András: A magyar királyság népessége a 15. század végén. 106.p. In: Magyarország történeti demográfiája /896-1995/ Szerk. Kovacsics József. Bp.1997.)

E bevezetés után mutatom be az ormánságinak nevezett magyar népcsoport sorsát. Az Ormánság, Baranya déli részén, mintegy 40 faluból álló kistáj. Az ország déli határát képező Dráva folyótól északra, e folyó árteréből kiemelkedő ormokon, ormányokon épültek a falvak, és csak ezeken a magaslatokon voltak csekély kiterjedésű szántóik. Megélhetését az ártéri gazdálkodás biztosította: A mesterséges vízvezető árkokkal, fokokkal szabályozott árhullámok rendszeresen elöntötték, megtermékenyítették a határt, és gazdag halászzsákmányt is biztosítottak. Igen sok állatot tartottak, lovat, marhát, disznót, sokféle baromfit, méheket. A magasabb ártéri szinteken voltak a gyümölcsligetek és kertek melyekben káposztát, zöldséget, kendert, lent is nagy mennyiségben termeltek. Télen fából különféle mezőgazdasági eszközöket, kocsikat gyártottak, melyek messze földön keresettek voltak. Asszonyaik híres szövők voltak, szép viseletben jártak. Művelt, igényes népe körében bontakozott ki a magyarországi hitújítás. Számos neves reformátor tevékenykedett itt, akik a magyar nyelvű zsoltárirodalom úttörői is voltak. Fiaik közül sokan tanultak külföldi egyetemeken főként olasz földön, és a 16. századtól, német protestáns városokban. Átutazók említik, hogy a kis falusi iskolákban is tanították a latin nyelvet ebben az időben. Igen gazdag népköltészetük is volt, és többen megemlítik a szép beszédüket, a tudatos törekvést a nyelv kifinomult művelésére, a hétköznapi beszédben is. Röviden: ez a délbaranyai táj volt a 16.,17. és 18. században az ország egyik legműveltebb és leggazdagabb kultúrájú nép hazája, annak ellenére, hogy már a 16. század elején elfoglalta a török. Ez a nép átvészelte a török hódoltságot, a török oltalmában szerbek pusztító „rácjárásait”, rabló hadjáratait, éppen azért is, mert ez a rendkívül tagolt, a vízjárások miatt nehezen járható táj búvóhelyet is biztosított számukra a veszedelmek idején, ugyanakkor e táj sajátos kiélési formáit nem ismerő szerbek számára nem volt alkalmas megtelepedésükre. A Dél-Dunántúl árvízmentes, nyílt, dombosabb és fennsíkos területeiről szinte teljesen elpusztult az eredeti magyar népesség és helyükre nagy számban települtek be szerbek, akik itt a török uralom alatt mentesültek régi hazájukban rájuk kivetett adóktól. E nyugtalan és háborús idők ellenére az ormánysági nép számos Duna-Tisza közi, kiskunsági, a hadjárások során megritkult lakosságú helység újranépesítésében vett rész, amint arról a 17. század végén megejtett, u.n, Pentz féle összeírás is tanúskodik. Ez az életerős, az Életet tisztelő, megszépítő és életét reménységgel szaporító, nagyműveltségű és népművészetű ormánysági nép virágzása az összeírások és egyházi anyakönyvek tanúsága szerint a 19.

század elején látványosan megtörik, a születések száma csökkenni kezd, a demográfiai görbe fogyást mutat. Még a 19. század elején van olyan kis falu, Kórós mely bővíti gyönyörűen szép, festett mennyezetű templomát és Bochumból, a német Ruhrvidékről rendel és hoz acélharangot a toronyba, de az anyakönyvek más sejtetik a törést. E szomorú folyamatot meglepő érzékenységgel és tájékozottsággal írja le, az okokat is keresve, az ugyancsak kicsi, ormánysági falu, Kákics református lelkésze, akinek apja is e nép szülöttje és lelkipásztora volt. Kiss Géza Ormánság című könyve 1937-ben jelent meg és írásáért bíróság elé akarták állítani, mivel rámutatott e tragikus változás felelőseire. Az anyakönyvekből kiolvasható születéskorlátozás csak egyik jele népe pusztulásának. Amint írja, még gyermekkorában elcsodálkozott azon, hogy más tájakon járva mennyire kevesebbet énekelnek és beszélnek tudatosan szépen egymással az emberek az ormánságiakhoz képest. Amikor tanulmányai befejezése, az első világháború után, elfoglalja a kákicsi parókiát, megdöbbenve szembesül a megnémult faluval. Az „egyke", vagyis a családok egyetlen fiúgyermekeinek nagy része odaveszett a gyilkos háborúban, és ezzel örökre és reménytelenül megüresedtek a porták, melyekben egyre kevesebb, gyászba öltözött öreg búslakodott. Megfordult az erkölcs, ami bűn volt, az erény lett. Az apa megátkozta a fiát, mert két gyermeket nevel, ezzel elherdálja a vagyont, melyet ő, az apa megőrzött. Az iskolában kigúnyolják a diákok azt a társukat, akinek testvére született. Egy más vidékről egy ormánysági faluba került lelkész átnézve új helyének anyakönyveit, feltűnik neki, hogy a halottak anyakönyvébe bejegyzett csecsemők halálának okául ezt a beírást találja: „szegezés". A presbiterek ülésén megkérdezi az egyiket, milyen betegségre utal ez a bejegyzés? *„Tiszteletes úr! Meddig akar köztünk maradni, mert ha akar, ne kérdezze!"* Ez a válasz nem elégíti ki, kinyomozza más úton. Megtudja: az újszülött kutacsába gombostűvel szúrnak, nincs az a halottkém, aki ezt észrevenné. Öngyilkos gyilkosság. Az erkölcs más vonatkozásban is megfordul. A szertelen válás, a szerető tartás, külön élés, gyűlölködés, szeretetlenség - megszokottá válik, hasonlóan más, egykéző népcsoportokban is, mint például a hasonló sorsú, Tolna megyei Sárközben. Még a 18. század végén jegyzőkönyvbe vették azt, hogy az eklézsia nyilvános megkövetésére szólították fel azokat a házasokat, akik „nem jól élnek egymással". Később a felszólításoknak már nem engedelmeskednek és a 19. század második felében elkergetik azt a papot, aki nem hajlandó negyedszerre megáldani az új házasságot. Fiatal asszonyok sora pusztul el a magzatelhajtás különböző módjaival megkapott vérmérgezéstől. Az egyke fiatalasszonyt főúri kriptába temetik, vele együtt vagyont érő hozományát, hiszen nincsen már remény örökösre. Elnémul a dal, a muzsika, romlik, kopik, pusztul az egész falu. Ez az egykés falu képe, melyben a bevándorolt, katolikus német kisiparos, volt horvát uradalmi cseléd, beás teknővájó vagy lovári cigány lókupec gyermekei vannak többségben.

Mikor, miért, mi történt? - teszi fel a kérdést Kiss Géza. *„Valami nagy, az egész népéletre kiható eseménynek kellett akkor történni… Úgy mondja ezt népem nyelve: a különözés",* - olvassuk válaszát. Így nevezték el a korábban közösen, sokféleképpen kihasznált ártéri területeik, az erdők, legelők, vizek, nádasok és benne lévő kertek, szállások elvesztését, földesuraik általi kisajátítását. A 18. század közepén megindult, több évtizedig eltartó folyamatról van szó. A nagyrészükben új, idegen eredetű földesuraik megkísérlik jövedelmeik növelését. Az igen sokféle ormánysági termelvények dézsmájából kevés a távoli piacokra szállítható, értékesíthető árú. A földesurak elsősorban a gabonafélék nyugati piacokon való

értékesítésére törekednek, de a magyar törvények szigorúan védik a jobbágytelket, azt a földesúr nem veheti el a jobbágytól, hogy azon majorsági gazdálkodást folytasson cselédekkel, és így annak a föld termésének nem a tizedét, hanem egészét kaphatná meg. (Ez a törvény nem érvényesült Erdélyben és a Bánságban, ami akkor nem tartozott a Magyar Koronához.) Így Magyarországon a földesúr csak a jobbágytelkekre fel nem osztott, tehát földművelésre akkor nem használt területekhez nyúlhatott hozzá. Ha például a jobbágyok erdeit veszi el, és az erdőt kivágva földjét felszántja, máris hozzájuthatott saját, majorsági földhöz. Az erdőkisajátítások is érzékenyen érintették a jobbágyközösségeket, hiszen azok voltak a parasztok állatainak főként téli legelője, disznóhizlalásuk, a makkoltatás, a gyümölcstermelésük, méhészkedésük színtere, nem is szólva arról, hogy fájából sokféle szerszámot, épületfát és bútorokat is készítettek. Az erdők védelmében nyílt lázadásokra került sor, melyeket a földesurak a katonasággal leverettek és a vezetőket kivégezték, mint például a Festetics grófok Csurgón, 1748-ban. Végül Mária Terézia 1767-es úrbéri rendelete törvényesíti az erdő- és rét kisajátítást. Megyénként és néhol uradalmanként is eltérő mértékben meghatározták, hogy az egyes jobbágyfalvak jobbágytelkekkel megművelt területük nagysága után hány hold közösben használt erdőre, rétre tarthatnak igényt. Az így meghatározott erdő- és rét- területen felüli erdő és árterület kizárólagos földesúri használatba került. Ha a földesúr kivágja az erdőt, vagy gátakkal megvédi a réteket az áradástól, az így nyert területeket felszánthatja és azon kialakított majorsági földön gabonatermesztésbe kezdhet, melynek teljes termése már az övé. A 18. század közepén még a földesurak majorsági, másképpen allodiálisnak nevezett földjei alig tették ki az összes szántóterületek 5 %-át, A „rendezés” után, mely 1767 után sokáig elhúzódott a jobbágyok ellenállása miatt is, 1790-es évekre több megyében a majorsági földek aránya elérte az összes szántók 30-40 %-át is. Az erdők 90 %-a, a rétek 50%-a is a földesurak kizárólagos használatába került. A földesurak így váltak érdekeltté az árvízvédelemben, mert a víztől megmentett területeken gabonaárú termelésbe kezdhettek. Erről a vízrendezésről azt tanuljuk a történelemkönyvekből, hogy felért egy második honfoglalással, hiszen az Alföld szántható felületei egy harmadával megnőttek. Nyilvánvaló, hogy azok a népcsoportok, jobbágyok jártak legrosszabbul, akik megélhetését nem a szántóföldi gabonatermesztés, hanem a közösen használt erdők, sokoldalúan használt árterek biztosították, hiszen ezekből a felületekből éppen ők kapták a legkevesebbet, mert nem szántóföldből éltek és kevés földjük volt. Márpedig ezek arányában kapták az erdőket, réteket. Az ormánságiak falvait körülzárták a korábban általuk használt árterekből kialakított uradalmi szántók, miközben a halászat eddig gyakorolt jogát is elvesztették vizeikkel együtt. Az történt tehát, hogy az ormánysági nép elvesztette életformáját meghatározó, életgazdag természeti környezetét. Egy szabadabb, gazdagabb boldogulást, megélhetési lehetőséget biztosító állapotból egy korlátozott, szegényebb státusba került. Többszöri, kudarcos küzdelem után elvesztette reményét is, hogy saját magának és utódainak teljesebb életet biztosíthasson. Ezt nevezi a magatartástudomány tanult reménytelenségnek. Láttuk, hogy a természettel való kapcsolat, a biofilia, alapvető szükséglete az embernek. Ez is megcsonkult, ebben hasonlítható leginkább a gyarmati népek sorsához. Emberi viszonyaiban, kapcsolataiban is megrendült. A nagyobb közösséghez, a magyar nemzethez fűződő érzelmi és tényleges, magatartását és értékrendjét is meghatározó kapcsolatában is csalódott, nem kapott segítséget. Pedig az Ormánság népe tudatos, sok áldozattal járó magyarság-vállalása a harcok idején, a magyar irodalom és a reformációhoz kapcsolódó szellemi mozgalmakban való részvétele, iskolázottságának egykori magas foka révén is, átlagon felüli volt. A török kiűzése után kizárták az elpusztított területek újranépesítéséből, a távolról jött, főként német telepesekkel szemben semmi segítséget, kiváltságot (szabad-költözés, adókedvezmények stb.)

nem kaptak.

Egy népcsoport, mely tagjainak kultúráját, egyéni magatartását többé-kevésbé ma is befolyásolja, élete összevethető az egyén életével. Mint az egyes embernek, egy népcsoportnak, és ezeken keresztül egy népnek is van születése, gyermekkora, virágkora, öregkora és halála. Amíg azonban az egyén sorsa egyszeri, megismételhetetlen, egy népcsoport, nép életciklusa nemzedékek egymásutánjában megismétlődhetik, akár többször is, amíg egyáltalán utódokat tud nemzeni. Egy nép, népcsoport tagjai végső soron egyéni szabad akarattal rendelkeznek, hiszen emberségük lényegét épp az adja, hogy a külső körülmények nem határozzák meg egyértelműen és megváltoztathatatlanul véglegesen létüket. Így van ez az egyén és népcsoport öngyilkosságával is. Az öngyilkosságokhoz vezető okok „kévéje” nem vezet mindenkor kivédhetetlenül a végső döntéshez, mindenkor lehet, dacolva a meghatározó körülményekkel, egy cselekvésre ösztönző végső remény az Életben, melyet a kegyelem táplálhat.